

Vexillology

پرچم‌شناسی

ashkanborouj@iranamag.com

اشکان بروج

در میدان جنگ خودی را از بیگانه و یا دوست را از دشمن تشخیص دهند؛ از آن جمله پرچم‌های "دم‌چلچله‌ای" هستند (پرچم‌هایی که نوک دراز و شکاف‌خورده‌ای داشتند) که در میدان نبرد و دریانوردی از این پرچم‌ها استفاده می‌شود. بلند بودن نوک این پرچم‌ها موجب دیده شدن آن‌ها از فواصل دور می‌شد و همچنین به تشخیص ملیت گروه و یا کشتی صاحب پرچم کمک زیادی می‌کرد.

در هر حال پرچم اغلب کشورها امروزه به صورت مستطیل است که یک شکل استاندارد در اندازه پرچم محسوب می‌شود.

نشانه‌ها در پرچم

در پرچم ملی کشورها، علاوه بر رنگ‌ها، از برخی علائم و نشانه‌ها نیز استفاده می‌شود. سربازانی که در جنگ‌های بزرگ تاریخی حضور داشتند، برای شناساندن خود به دیگران علائم و یا نقش‌هایی را روی سپرهایشان نقاشی می‌کردند. این نقش‌ها کم‌کم در پرچم‌ها به کار گرفته شد و در نقش پرچم‌های امروز می‌توان علائم، خطوط، ملیت‌ها، آرم کشورها و... را مشاهده کرد.

"صلیب" که در روی پرچم برخی کشورهای مسیحی دیده می‌شود نشانه به صلیب کشیده شدن حضرت عیسی (ع) است و در پرچم کشورهایی مثل سوئد، دانمارک، یونان و ... دیده می‌شود.

"داس و چکش" بر روی پرچم کشورهای کمونیستی مشاهده می‌شود؛ "داس" نشانه کشاورزان و "چکش" نشانه صنعتگران است.

"ستاره پنج پر زردرنگ" که بر روی پرچم کشورهای کمونیستی مشاهده می‌شود، نشانه حاکمیت خوب کمونیست در آن کشور است، مثل پرچم ویتنام یا چین.

"علائم صنعتی یا کشاورزی" نشانه رواج صنعت یا کشاورزی در یک کشور، یا علاقه‌مندی به رواج آن و یا نشانه توجه به دو قشر صنعتگران و یا کشاورزان است. این علائم در پرچم کشورهایی چون برمه، انگولا و موزامبیک دیده می‌شوند.

"پرچم سایر کشورها" که بر روی پرچم اصلی یک کشور مشاهده می‌شود، نشانه سابقه تاریخی یا استعماری نفوذ آن کشور بر روی کشور صاحب پرچم است، مثل پرچم کشورهای آفریقای جنوبی، استرالیا و نیوزیلند.

"تصاویر حیوانات یا پرندگان" نشانه تعلق خاطر مردم آن کشور به این حیوانات و یا پرندگان و یا باور آنان بر این موضوع است که آن حیوان یا پرنده نقش عمده‌ای در تاریخ آن ملت داشته است. مثل نقش عقاب (که نماد قدرت، شجاعت و آزادی در ایران باستان بوده و یا در امپراطوری آلمان نشانه سلطنت بوده است) و در پرچم زامبیا، سوریه، آلبانی و ... دیده می‌شود.

آثار باستانی، نشانه‌های قبیله‌ای، نشانه‌های سلطنتی و یا نقشه‌های جغرافیایی که موقعیت کشور صاحب پرچم را مشخص می‌کند در روی پرچم برخی کشورها قابل مشاهده است.

همانند نام، پرچم و نشان هر کشور نیز در شناخت آن سرزمین نقش به‌سزایی دارد و بیانگر انگیزه‌ها و آرمان‌ها، چگونگی نگرش سیاسی، مذهبی و فلسفی یک ملت و بیان‌کننده شرایط جغرافیایی، فرهنگی و حوادث سرنوشت‌ساز در تاریخ آن ملت است.

مطالعه علمی پرچم‌ها، معنا و مفهوم و سیر دگرگونی آن‌ها را "پرچم‌شناسی" یا "Vexillology" می‌نامند. این دانش به مطالعه تاریخچه و مفهوم نهفته در رنگ‌ها و نشانه‌های موجود در پرچم پرداخته و درباره مراسم برافراشته‌شدن، پایین آوردن و بزرگداشت پرچم به مطالعه علمی می‌پردازد.

پرچم، بیرق و درفش در لغت به تکه‌ای پارچه گفته می‌شود که معمولاً دارای نقش‌های رنگی است و برای علامت دادن و مشخص شدن یک ملت یا یک کشور به کار می‌رود. "پرچم" در اصل لغت ترکی است که به موی نوعی گاو کوهی گفته می‌شده و دسته‌ای از این مو را بر سر یک چوب یا بالای نیزه درفش نصب می‌کرده‌اند، چنان‌که مشهور است چنگیزخان پرچمی داشته که شامل ۹ دسته موی دم اسب بوده است.

استفاده از پرچم در میان ملل ریشه‌ای تاریخی دارد و تاریخ استفاده و پیدایش آن به حدود پنج هزار سال قبل باز می‌گردد. پرچم به‌عنوان نماد در مصر قدیم، آشور و نزد یهودیان معمول بوده است. یونانیان ابتدا قطعه‌ای زره را که بر نیزه‌ای نصب شده بود به‌عنوان پرچم به کار می‌بردند. در نزد رومیان نیز پس از این‌که قسطنطنیه به مسیحیت گروید، پرچم به‌صورت پارچه‌ای ابریشمین به رنگ ارغوانی که نام حضرت عیسی به حروف یونانی بر آن نقش شده بود، رایج شد.

پرچم‌های اولیه در اروپا جنبه‌ای دینی داشت و قدیمی‌ترین آن‌ها پرچم کشور دانمارک است که صلیبی سفید بر روی آن به‌چشم می‌خورد. در ایران قدیم، "درفش کاویان" بسیار معروف بوده و در دوره کوروش کبیر، بیرقی سفید با نقش عقاب زرین به کار می‌رفته است.

مفهوم رنگ‌ها در پرچم کشورها

رنگ‌هایی که در پرچم ملی کشورها به کار برده می‌شوند، معانی و مفاهیم متفاوت و گاه متضادی را می‌رسانند و دسته‌بندی کردن مفهوم و معنی رنگ در پرچم کشورها خالی از اشکال نیست. با این وجود می‌توان موارد مشترکی را در رنگ پرچم تعدادی از کشورهای جهان پیدا کرد.

"رنگ سفید" در اغلب کشورها نشانه صلح، برادری و امید به آینده، "رنگ زرد" نشانه معدن، ثروت زیرزمینی و یا خورشید تابان و "رنگ آبی" نشانه آسمان صاف و روشن است. "رنگ سبز" در کشورهای غیرمسلمان نشانه‌ای از ثروت طبیعی، جنگل و یا کشاورزی و "رنگ قرمز" در پرچم کشورهای کمونیستی نشانه‌ای از انقلاب مارکسیستی و "رنگ سیاه" در پرچم کشورهای آفریقای و یا آمریکای لاتین نشانه سياهپوست بودن مردم این کشورها است.

شکل پرچم

در قرون وسطی و در جریان جنگ‌ها، شکل پرچم کمکی بود که به‌وسیله آن سربازان

منبع: خیراندیش رسول، شایان سیاوش، ریشه‌یابی نام و پرچم کشورها، انتشارات کویر، چاپ چهارم، ۱۳۷۵.